

ביד ועידה לועידה

דו"ח מפעולות מרכז החבל הימי לישראל

לשנים 1945 - 1949

תל-אביב, כסלו תש"י

חמש שנים עברו מאז ועידתנו הארצית השלישית. עתה
אנו מתכנסים לוועידה עולמית ראשונה של תנועתנו, המייצגת
את סניפינו בישראל ובחו"ל — כ־4 רבבות חברים מאורגנים.
נסכם בה את פעולותינו, תוך ציון שלבי התקדמותנו בעבר
ולאור התמורות ההיסטוריות שחלו בחיינו עם הקמת המדינה.
תקופת הדו"ח היתה הרת־מאורעות גורליים בחיינו.
בועידתנו הארצית השלישית שנתקיימה בדצמבר 1944, בשלהי
מלחמת העולם השנייה, נשמעו כבר פעמי השלום המתקרב.
התכנסנו אז, כשמאחורינו שנים אכזריות של הרס וחורבן
ולפנינו — עתיד בלתי ברור. אבדן המיליונים מאחינו, שנגזרו
מארץ החיים באירופה, נתן את אותותיו גם בפעולתנו ואיש
מאתנו לא ידע מה האפשרויות שתעמודנה לנו להמשך עב־
דתנו בגולה.

ובארץ ישראל החל המאבק עם ממשלת הספר הלבן,
שהצרה את צעדינו והחניקה כל יזמה נרחבת לקדום עצמאור
תנו. התנאים שנוצרו לא הניחו אפשרויות רבות לפתח פעולה.
כבשאר שטחי החיים דאגנו אותה שעה, על אף המכשולים,
לשמור על הקיים, להיות נכונים לפעולת־המשך בהשתפר
התנאים.

מלחמת השחרור וכינונה של מדינת ישראל העמידו
אותנו גם בימאות בפני בעיות, אשר לא ידענו קודם לכן
ובפני ההכרח להחיש מאמץ ולאזור כוח למפעלים גדולים
וחדשים.

זכינו, ובתקופה רבת־תמורות והרת־מאורעות זו, קם לנו
צי מלחמה וגדל רכושנו באניות־נוסעים ומשא. במאמץ מתואם
של אחוד האניות הישראליות ("צים", "עתיד" ו"נחשון") ניתן

דו"ח זה הוגש לוועידה העולמית הראשונה
של החבל הימי לישראל, שהתקיימה בחיפה,
בימים א'ב' בחשון תש"י—25/24 באוק' 1949.

לנו גם להתגבר על קשיי הזמן המיוחדים ולהבטיח אספקה למדינתנו. גדל הטונו של אניותינו, גדל גם במדה נכרת מספר הימאים המשרתים את ציינו וכן גם המחנה של פרחי הימאות העומד הכן לשירות המפעל הימי.

כן התקדמנו בנמלים ובעבודת הדיג. פעלילה רבת-הוד ועתירת-כבוש תרשם לעד פרשת נמלה של חיפה, שזכה כעבור 15 שנה לקיומו לעבור לידים עבריות. עתה הוא מהווה נמל ישראלי ראשי בחופי ישראל — לפריקה, לטעינה ולתנוור עת נוסעים. גם נמל תל-אביב, ששירותו בימי מלחמת-השחרור היה רב במאד, התבסס ורחב, והוא מפעיל עתה גם את המעגן הדרומי — את נמלה של יפו, בצידו וע"י עובדיו.

בחדשים האחרונים אנו עדים להרחבה נכרת גם בדיג, במימי הים התיכון ובכנרת. 12 ספינות עובדות כבר במימינו ועוד נוספות תבאנה בקרוב. ונקודות חדשות המבוססות על החקלאות והימאות הוקמו לאורך חוף ים התיכון.

נוכח התקדמות נכבדה זו במפעלי הים הישראליים העמדנו גם אנו, החבל הימי לישראל, בפני תפקידים חדשים ובפני אפשרויות נרחבות יותר מבעבר. אנו מקיימים ומטפחים את המפעלים שהקימונו בשנים האחרונות, אך בעיקר אנו צופים לקראת אלה שיוקמו, כנכסים חדשים לבאות.

ובתמורות העתים העמדנו גם אנו, כארגונים צבוריים מתנדבים אחרים, בפני הבעיה של הגדרת מגמותינו ומעמדנו, בתוקף היותנו במסגרת המדינה. יהיה זה אחד מתפקידיה העיקריים של ועידתנו זו לברר מגמות אלו ולנסחן.

הדו"ח שאנו מגישים עתה לציירי הועידה הוא צרוף של עובדות וסיכומים מחמש שנות פעולתנו האחרונות — פסיפס מגוון ביותר של מעשים בשטחים שונים.

את הפרק הראשון שבדו"ח זה נקדיש לעניינינו הארגוניים.

בסוף השנה 1944, בימי ועידתנו השלישית, היו לנו בארץ 164 סניפים; כיום אנו מונים 214 סניפים, 130 מהם — במושבות ובמושבים ו-81 בקבוצים ובקברי צות. גם במספר החברים חלה עליה נכרת. ב-1944 היו לנו 13,700 חברים משלמי מס, כיום — 34,800 חבר. ואין מספר זה מהווה, כמובן, את גבול המקסימום האפשרי. והיתה, מטבע הדברים, תנודה מתמדת במספר החברים, שיש לקחתה בחשבון גם בבאות, ואפילו בזמנים כתקור נם. הפעם נגרמו התנודות ע"י הגיוסים לשירותים השר נים ולצבא, שהוציאו תכופות משורותינו רבים מחברינו. והיו גם מקומות לא מעטים, שעקב תנאי המלחמה לא יכולנו להגיע אליהם.

בעייה ארגונית מיוחדת במינה מהווה שאלת חברו-תם של העולים החדשים. רק מעטים מהם נכללו לפי שעה בשורותינו, ועלינו למצא את הדרך הנכונה וליצור את ה"כלים" הארגוניים המתאימים (חומר הסברתי בשפות שונות), על מנת לשתפם במפעלנו.

אחת השאלות הארגוניות, שהתחבטנו בה בשנים הקודמות, באה על פתרונה החלקי בתקופת הדו"ח. כוונתנו להסכם עם אגודת יורדי הים, "זבולון".

היה זה משאיפותינו, מאז יסוד החבל הימי לישראל, להקיף בתחומנו את כל האגודות הימיות הקיימות ואת כל הגורמים הפועלים בימאות הישראלית. "זבולון" עמד מחוץ לשורותינו ולא שתף אתנו פעולה. לא השר

למנו עם זה ולא פעם נסינו להכלילו במסגרת תנועתנו.
המ"מ שנהלנו לפני כשנתיים נחתם ב־24 ליוני 1948,
כהסדר לפעולה משותפת בארץ ובארה"ב.

כיסוד להסכם שמשו ההנחות הבאות:

"זבולון" מכיר בחי"ל כבמוסד הצבורי העליון לענף
יני הימאות וזה בהתאם להחלטת הקונגרס הציוני
האחרון.

"זבולון" יתקיים להבא כאגודה ימית של התנועה
הציונית הכללית ויהווה ענף של הסתדרות הציונים
הכלליים.

"זבולון" מכיר בצורך להכנס למסגרת של החי"ל
באופן קבוע והיות וההסכם הוא זמני, מביעים שני
הצדדים בזה את רצונם לפתוח בהקדם במשא ומתן
בנוגע להסדר קבוע של היחסים בין החי"ל לבין
"זבולון".

בהמשך להסכם זה צרפה נשיאות החבל הימי ליש-
ראל למוסדותיה המרכזיים והמקומיים אחדים מחברי
"זבולון" בארץ. לנשיאות הצטרף המהנדס ע. טוֹבִים.
ההסכם שנחתם מוגבל בזמן ובמקום ואין לראות
אותו אלא כפתח להסדר מלא. שני הצדדים הביעו את
רצונם לפתוח בהקדם במ"מ בנוגע להסדר כולל וקבוע.
יהיה זה מתפקידו של המרכז החדש להשלים את המלא-
כה שהתחלנו בה.

הפעולה בחוץ לארץ.

רק עם תום המלחמה ניתן לנו להרחיב את פעולתנו
בתפוצות ולהקים סניפים חדשים בארצות-חוץ. דבר
המובן מאליו, שיבשת אירופה היתה גוחה פחות לפעולה
ארגונית והיה עלינו להפנות בעיקר את תשומת הלב
לחלקי תבל אחרים. לא זה בלבד, אלא שהנסיגות
שנסינו בארצות אירופה הדרומית והמרכזית, נסתיימו
עקב תנאי הזמן, ללא תוצאות.

בפרק זה נפתח באפריקה הדרומית. סניפנו שם,
שנוסד עוד בשנת 1938, לא פסק מפעולותיו הברוכות
עד היום הזה. בתקופת הדו"ח קיימנו אתו מגע קרוב,
אם ע"י שליחינו מכאן ואם מתוך מגע עם חברינו משם
שנודמנו לעתים קרובות לישראל.

מר מנחם ריבלין עשה בשליחות החי"ל בדרום
אפריקה בתקופה שבין החדשים אפריל ודצמבר 1945.
היתה זאת, אגב, השליחות הרשמית הראשונה של החבל
הימי לישראל לארצות חוץ. בשובו משם מסר מר ריב-
לין: "אין אנו יודעים להעריך כראוי את ההד אשר
תנועתנו, תנועת התחיה הימית הישראלית, עלולה לעור-
רר בקרב יהודי הגולה. מעיינות רבים של התנדבות
והיחלצות עממית עלולים להפתח ע"י תנועתנו, אשר
יפרו ויזינו את מפעלנו בארץ".

בתקופת שהותו בדרום אפריקה עלה בידי מר ריב-
לין להדק את הקשר עם החברים שם ולהחליף אתם
דעות על פעולותינו. סניפים רבים, בכרכי המדינה
ובעיריותיה הנדחות, ובהם אלפי חברים מרימי-מס
קבוע, פעולה ספרותית והסברתית ברוכה (ובכלל זה
הרבועון "הים", המופיע בקביעות) ומעל לכל — חבר
עסקנים מסורים — זהו הסיכום לפעולת השנים. ואנו
כאן נעזרנו במדה נכרת מאד בהשתתפותו הכספית של
הסניף הדרום אפריקאי בפעולותינו. במדה שגדל היקף
עבודתנו בארץ וסניפנו באפריקה נדרש להשתתף בתק-
ציבנו, הוא נענה לנו. בשנים 1945/46 בוצעה שם מגבית
נפרדת של החי"ל, מגבית דו-שנתית, שהתנהלה בתנופה
ובהיקף רב, כשהיא מלווה פעולה הסברתית וארגונית,
גם באפריקה הדרומית וגם ברודסיה הסמוכה.

בשנת 1948 קבלנו הקצבה שנתית מהסניף. ההס-
תדרות הציונית בדרום אפריקה, שעמדה תמיד לימינו
באהדה ועזרה מלאה, הקלה גם על העברת הכספים
בשבילנו, אף בתקופת המגבית המאוחדת שהתנהלה שם.

בשנות הדור"ח קבלנו מסניפנו בדרום אפריקה סך כולל של 65.500 ל"י וסכום נוסף, לגמר הקצבת 1948 והקצבת 1949, שלא הומצא אלינו עקב קשיי העברה, שמור לזכותנו.

אך הדאגה למפעלנו מצאה את בטויה לא רק בהקצבה הישירה, שהעברה אלינו. היו גם הקצבות עקיפין, כדלדוגמא, נציין את המלגות שנתרמו בשביל תלמידי בית הספר הימי, תרומתם של יחידים ושל ארגונים, וארגוני נשים במיוחד, וכן גם המשלוחים של מעילי העור, שקבלנו בשביל הימאים המפליגים בימים.

עקב פעולתנו באפריקה גברה גם התענינותם של יהודי המקום במפעלים הימיים המשקיים בארץ ואף נעשו נסיונות להשקעות מסחריות, ובמיוחד בדיג.

כאמור, היה מר ריבלין שליחו הראשון של החבל הימי לישראל באפריקה הדרומית, אך גם חברים אחרים מעסקנינו הפעילים שנודמנו לשם באקראי סייעו בהדוק הקשר אתנו. נזכיר בין אלה בתודה את שירותם של ה"ה ה. צוקרמן, מי שהיה מ"מ מנהל נמל תל-אביב ושל חבר הנשיאות העו"ד צ. קלמנטינובסקי.

ביבשת אירופה עשינו במשך השנים נסיונות רבים. כאמור, אין לנו כיום כל אחיזה בארצות אירופה המזרחית והמרכזית, והפעולה בפולין וברומניה, שהתחלנו בה, אין לה המשך. בארצות אלה הוחל לא רק בפעולה ארגונית מקומית, כי אם גם בהכשרת ימאים, בבניית כלי שיט, ברדיו-טלגרפיה ועוד. רבים מאלה שקבלו שם את הכשרתם נמצאים אתנו עתה בישראל.

בפעולתנו באנגליה נתקלנו בקשיים מרובים. עד כה לא עלה בידנו להקים שם תא פעיל שישא את עצמו ויסייע גם לנו. שאלת "זבולון" שלא באה על פתרונה באנגליה, הכבידה אף היא.

מזמן לזמן היו כמה מחברי הנשיאות (ובניהם ה"ה ש. טולקובסקי וי. שריר) מזדמנים לאנגליה, אף כי לא בשליחות רשמית של החי"ל. מר מנחם ריבלין, חבר נשיאות החי"ל, בקר שם במיוחד בשנת 1946. כל אלה נסו להפעיל את ידידינו ועסקנינו שם, אך למרות מאמצייהם לא זכינו לתוצאות מעשיות מרובות. על אף כל זאת יש לנסות להקים מחדש את הסניף באנגליה ויש גם לקוות, כי החברים אשר עזרו לנו פעם עם יסוד הועד הבריטי של החי"ל יתגייסו שוב לפעולה, ועסקנים נוספים יצטרפו אליהם לעזרה לנו.

התקדמות נאה חלה בשנה האחרונה בפעולותיו של הסניף בצרפת. פעולה ארגונית נרחבת בוצעה בפריז ובערי השדה, מקום שם הוקמו סניפים ונרכשו חברים רבים. אגודת "זבולון" בצרפת החליטה, ביוני 1948, להצטרף לחי"ל וחבריה שם נכנסו לשורותינו. בטפולו של הסניף הוקם בית הימאים הישראלי במרסיל, המשמש אכסניה נאה לעובדי האניות הישראליות המזדמנים לשם וכן גם מקום מפגש לנוער הציוני המקומי. ונציין בזאת את יזמתו ופעילותו המרובה של חברנו, מר פ. דרורי, שיצא לשם במיוחד במטרה זו בשם הנשיאות. חבר עסי קנים מסורים רוכזו סביב הסניף בצרפת ועתה הוא מתכונן לפעולה מסועפת.

בזמן האחרון קשרנו קשרים עם עסקנים וידידים באיטליה, להקמת סניף ארצי שם. דברנו מצא הד נאה ויש יסוד להניח, כי נוכל לקבל את עזרתם של חברינו שם גם להכשרה מקומית וגם למפעלנו בישראל.

בשנת 1947 התחלנו בארגון הסניף בארצות הברית. היו לנו אמנם גם קודם לכן כמה וכמה נסיונות לקשירת קשרים עם ארגונים ומוסדות בארה"ב, אך לכלל הקמת סניף לא הגענו. הפעם יצא מר מ. פומרוק, חבר נשיאות החי"ל לשם, במטרה ברורה להתחיל בפעולה נרחבת. הסניף הוקם תוך שתוף עם

הקרן האמריקאית למוסדות ישראליים שבראשותו של מר אדוארד נורמן. ונציין בזאת במיוחד את עזרתו של מר יצחק נורמן, מנהל הקרן, בהקמת הסניף.

עם הקרן האמריקאית שתפנו פעולה גם בשנים שלפני כן והיא היא שהשתתפה בכסוי תקציבו של בית הספר הימי בחיפה. בהתאם להסכם שנחתם עם הנהלת הקרן, הגדילה זו את תמיכתה גם על מפעלים אחרים של החי"ל בארץ, ובכלל זה — תגייס אמצעים להקמת בנינים למוסדותינו.

מאז אותו הסכם, פעיל בארה"ב ועד ארצי של החבל הימי לישראל ולידו מועצה לארגוני נשים. פעולותינו עוררו התענינות מרובה בקרב יהודי ארה"ב. הקרן האמריקאית נותנת להן פרסום רב בדברי הפרסומת שלה, וגם מעל דפי העתונות היומית, היהודית והכללית, מתפרסם חומר רב.

מר מ. פומרוק יצא לבקשת הנשיאות שנית לארה"ב בדצמבר 1948, ובמאי 1949 יצא לשם חבר הנשיאות הד"ר מ. הינדס. בהשתתפותו של מר הינדס קויים גם לראשונה "יום הים" בארה"ב.

תוך מגע הדוק עם פעילי החבל הימי לישראל שם קשרו שליחינו קשרים עם חוגים נרחבים. בהשתתפותם קוימו עשרות פגישות ואספות ופרסום רב ניתן מעל דפי העתונות. גם עם אישים לא יהודים העומדים בראש מוסדות ימיים באו שליחינו בקשרים, ובכלל אלה עם אנשי ספנות אמריקאים שגילו התענינות במפעלים כלכליים ימיים בישראל.

כמה מחברי הנשיאות ומעסקנינו (ה"ה י. שריר, מ. זיליסט, עו"ד צ. קלמנטינובסקי, מ. פלאי והקצין ב. ליברמן) שנודמנו בתקופת הדורח בארה"ב, עמדו לימינם של חברינו שם בפעולותיהם. הסניף בקנדה הוא עדיין בתחלתו. עסקנינו במונטריאל ובטורונטו דנו עם שליחינו, ה"ה מ. פומרוק וד"ר

הינדס, בשהותם שם, על גבוש סניף החי"ל המקומי ועל הפעלתו. העלתה המחשבה לפעולה בהשגת כלי-שיט בקנדה לצרכי ההדרכה בישראל וסניפנו שם יוכל ע"י כך לשרת אותנו בדרך היעילה ביותר.

עם ארצות אמריקה הדרומית קשרנו לראשונה קשר ע"י חברנו הד"ר יוסף לרנר, מעסקני החי"ל בירושלים, שעשה שם זמן ממושך, והקים סניפים בארגנטינה, אורוגוואי וצ'ילי. הסניף בארגנטינה רכש חברים רבים ואף פרסם באידיש ובאישפאניולית חומר נאה להסברת עניני החי"ל. בינואר 1949 בקרו עשרות אורחים חיים מארצות אמריקה הלאטינית בישראל ועל ידם הודק הקשר עם סניפינו שם. גם בבראזיל הוחל בארגון סניף החי"ל, ושם גם הוצג מהחמר שלנו במסגרת התערוכה הישראלית הכללית. בשים לב להתענינותם הערה של אנשי ארצות אמריקה הלאטינית לבעיותינו, יש לקוות כי גם בחלק תבל זה יוכתרו מאמצינו בהצלחה.

אחרון הסניפים שלנו בחו"ל הוא הסניף באוסטריה, שהוקם לפני כשנה. עסקנים נכבדים במלבורן התיצבו בראשו ואף התחילו כבר בפעולה, ויש סכויים טובים להתפתחותו.

*

בתקופת הדורח קשרנו קשרים עם מרכזי ההכשרה הימית בגולה ועם המחנות בגרמניה. נזכיר כאן במיוחד את מגענו עם קבוץ ההכשרה בגדיניה, שהוקם מיד עם תום המלחמה; עם ביה"ס הימי באַלבלונג (לחוף הים הבלטי) ב־1947; עם קבוצי הדייגים בפאָנאָ ובאוסטיה שבאיטליה (1946). ב־1945 עמדנו גם בקשרים עם מארגני המחנה המרכזי של ה"מכבי" בפורטסעיד.

לשם הדוק הקשר עם אנשי הגולה עמדנו בחליפת מכתבים עם השליחים מהארץ בארצות אירופה השונות ועם לשכות הקשר בארץ ובארצות הגולה.

ימי הקונגרס הציוני הכ"ב בבאזל הוו הודמנות טר-
בה ביותר להבאת דבר החי"ל לגולה ולקשירת קשרים
עם באי התפוצות לארגון סניפים חדשים. משלחת החי"ל
נוכחת בקונגרס. בראשה עמדו ה"ה: ש. טולקובסקי
ודוד רמז וכחברים לה היו ה"ה: אבא חושי, י. הכט,
י. לרנר, י. פרישמן, ד"ר א. רופאיזון (ז"ל),
מ. ריבלין, ש. ז. שרגאי וי. שריר. גם ה'
ברכוכבא מאירוביץ השתתף בישיבות הועדה.
בבניי ה"מוסטרמסה" — בנין הקונגרס הציוני הכ"ב —
הוקם גם משרד מיוחד של החבל הימי לישראל ובאולם
הכניסה שבו הוצגה תערוכת החי"ל.

המשלחת קיימה פגישות עם אישים ומשלחות מאר-
צות שונות וישיבות מעשיות נפרדות עם החברים מאפ-
ריקה הדרומית, מאנגליה ומרומניה.

ב-17.12.46 (כ"ד בכסלו, תש"ז) התקיימו שני כנר-
סים של החבל הימי לישראל, על ספונה של ספינת
הטילים השוויצרית "ריינפלדן", תוך הפלגה על
הריינוס. השתתפו בהם צירים רבים של הקונגרס, שליחי
החי"ל מחו"ל ומהארץ ואורחים רבים. בין באי הכנסים
חולקו תיקים מיוחדים ל"יום החי"ל" עם חומר הסברתי
בשפות שונות. הכנסים התנהלו בנושאותו של מר ש.
טולקובסקי. ה"ה י. פרישמן וי. שריר מסרו
פרטים על פעולותיו של החבל הימי לישראל. דברי העי-
רכה אמרו: אבא חושי, פרופ. ז. ברודצקי,
י. גרינבוים וש. ז. שרגאי. הפרופ. י. אברהם
מקיפטאון הביא את ברכת הסניף באפריקה הדרומית,
מר מ. רוזטל — את ברכת החברים מאנגליה וי. לרנר
ספר על הסניף החדש ברומניה. י. רטנר וא. גולוב
מסרו על נקודות ההכשרה בגרמניה ובאיטליה.

משלחת החי"ל הביאה לקונגרס הצעות להחלטות
בענייני היס, שנתקבלו פה אחד במליאה. החלטת הקונ-
גרס על החי"ל אומרת:

„נוכח התפקידים הרבים והנכבדים
לפיתוח המשק הימי העברי לענפיו
ולהכשרת הנוער היהודי לקראת שלי-
חותו לכבוש היס, מציין הקונגרס הציר
ני הכ"ב בהערכה רבה את פעולותיו של
החבל הימי לישראל — המוסד הצבורי
העליון לענייני הימאות העברית —
ורואה כתפקיד השעה מתן עידוד ועזרה
מצד ההסתדרויות הציוניות הארציות
להקמת סניפי החבל הימי בכל הארצות.“

השתתפותנו ב"צים“

היתה זאת משאת נפשה של תנועתנו מראשיתה
לעודד ולהקים את הצי העברי. עוד בוועידתנו הארצית
השניה — (דצמבר, 1942), פנינו בקריאה לסוכנות
היהודית ולמוסדותיה הכספיים, לחברות הימאות העב-
רית בארץ ולכל הגורמים המעוניינים במשק הימי העב-
רי — ללכד את הכחות להקמת צי מסחרי עברי,
שיעמוד לשירות העם, תחת מרות מוסדותינו העליונים.
במרץ 1943 הוחל ביזמתנו במו"מ בין הסוכנות היהודית
לבית חברות הספנות העבריות בא"י לשם יסוד חברת
ספנות עברית-לאומית. אז גם הכרזנו על השתתפותנו
במניות-היסוד של החברה בסך 25.000 לא"י. ב"יום
היס" 1945, הוכרו רשמית על הקמת החברה הארצ-
ישראלית לשיט בע"מ "צים", בהון של 500.000 לא"י.

התפתחות העניינים בשנים האחרונות הוכיחה בעליל
מה רבה היתה הברכה ביזמתנו זו. "צים" היא עתה
חברה-אם לכמה חברות-בנות, שברשותן 16 אניות
וספינות לנוסעים ולמשא, המקשרות את ישראל עם
ארצות אמריקה ואירופה. ההתחלה הצנועה, עם כניסתה
של האניה "קדמה" בקו חיפה — מרסיל, הפכה
למפעל רב-היקף, המסתכם כיום ב-50.000 טון.

חלקו של החי"ל בהקמת "צים" אינו נמדד בסכום שהשקיע בחברה, כי אם ובעיקר בשירות שעשה להקמתה ובעודד הצעדים הראשונים. היינו שותפים בדיונים ובפעולות הארגון וההסברה ההכרחיים ועתה אנו משתתפים בהנהלת החברה.

התחנה לחקר הדיג הימי.

ב-10 למאי, 1946, הקים החי"ל בשתוף עם הסוכ"נות היהודית את התחנה לחקר הדיג הימי בחיפה. התקדמותו של הדיג העברי תלויה בחקר מדעי שיטתי של ימינו. כן מקיימות גם ארצות מתקדמות אחרות מוסדות השכלה ומחקר, לבדיקות טכנולוגיות וביולוגיות מיוחדות. היה הכרח גם אצלנו לחקור את שדות הדיג הקיימים ולגלות שדות נוספים — גם בקרבת החוף וגם במרחקים, לערוך תצפיות בזרמי הים ומפות דיג מדויקות בציון העומק וטיב קרקע הים וכן גם לנסות בדיג בשטחים בלתי נודעים. גם שטות הדיג והרשתות היו טעונות בקורת ומחקר.

עם הקמתה של התחנה בחיפה צעדנו גם אנו צעד ראשון בענף מחקר העלול להבטיח גם לדיג הימי שלנו את אותם התנאים והכלים ואת אותו הבסיס המדעי האיתן, הניתן לענף זה בארצות אחרות, הגדולות והעשירות מארצנו למען פתוחו ושגשוגו. לא הכזיבה התחנה בתקופת קיומה הקצרה את תקוות מייסדיה. מציינים זאת בראש וראשונה הדייגים עצמם, הנעזרים בפרי עבודתה.

מקום התחנה הוא בנמל חיפה, מול המקום הקבוע לעגינת ספינות הדיג. לרשותה — ספינת "נסיון", המצוידת במכשירי מדידה ומחקר ומעבדה ביולוגית. עם הקמת המדינה העברה התחנה לרשות ממשלת ישראל (לאגף הדיג במשרד החקלאות) ועתה היא עומדת בפני הרחבה ותוספת ציוד.

למען נמל תל-אביב.

עם חדוש העבודה בנמל, כתום מלחמת העולם השנייה, היה מן ההכרח להבטיח את הטוננו' הדרוש לנמל תל-אביב ואת הציוד להפעלתו ולהרחבתו. החי"ל נתבע אז לפתוח בפעולת תעמולה בין הסוחרים ובעלי התעשייה, ואף עשה זאת. ובמרוצת הזמן, בינואר 1946, הוקמה ועדה צבורית מיעצת לענין נמל תל-אביב, שאחד מתפקידיה העיקריים היה: פעולה שטתית ומתוכננת, שתבטיח את הגדלת הטוננו' בנמל. סניף החי"ל בתל-אביב השתתף בה בפועל על ידי נציגו.

במרץ 1948 מסר החי"ל להנהלת "אוצר מפעלי-ים" במתנה דוברת ברזל למשאות. מנהל הנמל, שאמר דברי תודה לחי"ל עם הורדת הדוברת המימה, היטיב לציין את שירותנו לנמל במתן שי זה: "הדוברת הגיעה בשעה כשרה. כל דוברת חדשה מגדילה במדה ניכרת את אפ"שרויות הפריקה". ואף כי ידענו, שאין שי זה אלא בטוי צנוע להבטחת צרכי הנמל ההכרחיים, היתה לנו הרגשת ספוק, כי ברגע הנכון הושטנו עזרה יעילה.

בית הספר הימי.

זוהי השנה ה-12 לקיומו של ביה"ס הימי. בתקופת דו"ח זה חלו בו שנויים ניכרים, גם במספר החניכים וגם בהתבססותו והשתכללותו כמוסד חנוכי-למודי. 7 מחוזרים הוציא המוסד עד כה ומספר החניכים שסיימו בו את חוק למודיהם הוא יותר ממאה. בשנת הלמודים תש"י לומדים בו 100 תלמיד, לפי ההרכב הבא:

מכונאים	שייטים	הכתה
19	25	א'
19	28	ב'
—	16	ג'

בשנים האחרונות היו תנודות נכרות במספר התלמידיים, שהיו תלויות במצב הכללי, בו היינו נתונים. בשנות המלחמה לא קל היה להורים להחליט על משלוח בניהם אל מחוץ לביתם, ומה גם שביה"ס הימי חסר היה פנימיה שהכרח בה לתלמידיים הבאים מן החוץ.

עם תום המלחמה ניתנו לביה"ס אפשרויות חדשות להתפתחות. בשנת 1946, בשנת קיומו השמינית, זכה ביה"ס בספינת אמונים משלו „ולדורה“, שנרכשה ע"י החבל הימי לישראל. ספינה זו, בת 106 טון, משמשת מכשיר רב-ערך באמוניהם של התלמידיים במקצוע השיט. התלמידיים יוצאים בה להפלגות ארוכות והפליגו בה כבר, בין השאר, למצרים, קפריסין ולרודוס.

עם פתיחת שנת הלימודים תש"ט פתח ביה"ס פנימיה לתלמידיים, שהניחה אפשרות למועמדי-חוץ להרשם כתלמידיים. הפנימיה נמצאת בבת גלים, על שפת הים. היא מכילה חדרי לינה, חדר אוכל, מטבח על כל השירותים, מועדון, חדרי לימוד ועבודה ומקום-מגורים לחבר העובדים. קרבתה של הפנימיה לים נותנת גם את האפשרות לקיים חלק מהאמונים המקצועיים בשיט בקרב בתה, בימה של בת גלים.

מן הראוי לציין, כי הפנימיה היא לא רק הקלה מבחינה כלכלית להורי התלמידיים, כי אם הישג מבחינה חנוכית לנערים, בהיותה תחליף נאה לטפול ולהשגחה של המשפחה, בהשפעת אנשיים ומחנכים במסגרת קבועה ואחידה.

רבים מהתלמידיים זקוקים לעזרה חמרית וזו ניתנת לחלק ניכר מהם בצורת סטיפנדיות המשחררות אותם משכר לימוד והמכסות גם לעתים את הוצאות הכלכלה שלהם. בשטח זה יש לציין בהערכה את פעולתו של הסניף בדרום אפריקה, שספק מלגות לתלמידיים, גם מאישים ומוסדות בארץ נתקבלו מלגות. ולמען תת הערכה מלאה ונכונה להישגי ביה"ס יש

לציין את התקדמותם המקצועית של חניכיו מהמחזורים האחרונים. כל הבוגרים, ללא יוצא מהכלל, נקלטו כאנשי ספון ומכונה בצי הסוחר ובחיל הים הישראלי. במשך תקופת שירותם, הקצרה באפן יחסי, עלו בסולם הדרגות ולידיהם נמסרו תפקידים אחראיים. הכשרתם בביה"ס, העיונית והמעשית כאחת, היא היא שסייעה בידם ואפשרה להם למלא תפקידי פקוד באניות. מציין גם זאת בספוק רבי החובלים של אניות „שהם“. גם בחיל הים ניכר אחוז החניכים של ביה"ס בין קציני האניות והמדריכים בקורסים להשתלמות. הוא הדבר באגודות הימיות.

ובמיוחד יצוין עוד, כי בתקופת השנים האחרונות, בימי המנדט הבריטי, נתן ביה"ס הכשרה מרוכזת שהקיפה הרבה עשרות אנשים לחברים משורות הפליים שיצאו או לתפקידים נועזים ושחלקם בהעפלה היה רב ביותר. ועתה מתקיימים בתוך כתלי ביה"ס קורסים מקצועיים לזמנים קצרים להשתלמות ימאים ותיקים, מתוך מגמה לתת להם את האפשרות לגשת לבחינות ממשלתיות. התקציב הכללי של ביה"ס עם הפנימיה לשנת תש"י הוא 53.800 ל"י. חלק מזה מתכסה ע"י התלמידיים והשאר ע"י החבל הימי לישראל והממשלה. חלקו של החי"ל בתקציב זה הוא 18.000 ל"י.

פעולתנו בהדרכת הימיות.

היתה זאת אחת ממגמות היסוד של החי"ל עם יסוד דו: לחנך את הנוער הישראלי לעבודה בים לכל ענפיה. גם כאן התחלנו ב„קטנות“ ובמרוצת הזמן הגענו להישגים שאין לנו אלא להתברך בהם, אף כי נוכח הצרכים הגדלים והולכים אין בהם כבר עתה כדי לספק. לפני הקמת המדינה עשינו את מלאכתנו בהדרכה, על פי רוב, תוך שתוף עם הסוכנות היהודית, באמצעות הועדה להדרכה והכשרה ימית שהיתה קיימת על ידה.

רכזנו אז את מאמצינו להרחבת מסגרת פעולותיהן של האגודות הימיות ובמתן ציוד להן ומדריכים. מדי שנה בשנה היינו מקיימים על חשבוננו מחנה מרכזי לחניכי דרגה ב' באגודות הימיות, על מנת להכשירם לתפקידי הדרכה. וכך קיימנו מחנות מרכזיים לחניכי דרגה ב' בקיסריה (1945) ובנוהיים (1947) ומחנות נפרדים לכל אחת מהאגודות הימיות בשנים 1946 ו-1948. גם חניכי תנועות הנוער „היבשתיות“ נתמכו על ידינו בקיימם בחדשי הקיץ מחנות עבודה ואמונים לחניכי דרגה ג'. ובאותן השנים נתנו גם ציוד רב לאגודות. שש עשרה סירות אימונים נמסרו להן. רובן משמשות עד היום את הארגונים בפעולותיהן. בסירות אלה השתמשו גם בהדרכת תלמידי בתי הספר, בפעולת ההכשרה הראשונה הניתנת להם על ידינו תוך שתוף עם מחלקת החנוך. אגב: יצוין, כי כל הסירות הללו נבנו בארץ (ב„עוגן“ חיפה, בקיסריה ובמספנת „אוצר מפעלי ים“ בת"א) ובזאת תרמנו לא מעט להרחבת העבודה במספנות הקיימות.

שנוי יסודי רוב חל בפעולתנו בהדרכה עם ראשית השנה האזרחית 1949, עם יסודו של המוסד המרכזי להדרכה ימית. מוסד זה אינו אלא שלב נוסף במפעלי החי"ל בהכשרה הימית, שמגמתו — להרחיבה, לקדמה ולפתחה בקנה-מידה ההולם את צרכינו הגדלים והולכים. המוסד מלכד סביבו את כל האגודות הימיות הקיימות — הפועל, זבולון, צופי-הים ואליצור. פעולותיו הן: קורסים למדריכים; מחנות קיץ; שעורי השתלמות לימאים; הדרכה לתלמידי הכתות הגבוהות בבתי-ה"ס העממיים; הפלגות; ספרות מקצועית. ההסברה הימית הכללית מבוצעת אף היא בחלקה במשותף. החבל הימי לישראל אחראי לתקציבו של המוסד וכל הפעולות המרכזיות מבוצעות על חשבוננו. הארגון

נים הימיים מקבלים נוסף לכך הקצבות חדשיות קבועות לפעולותיהם הנפרדות.

חברי ההנהלה של המוסד להדרכה הם: י. פריש - מן (מנהל המוסד), י. אליאש, רב החובל מ. אקדיש (ב"כ אגודת הימאים), א. ארגמן, רב החובל זאב הים (ב"כ משרד התחבורה), המהנדס ע. טובים, רב החובל ב. ליברמן, ש. נמיר. הרפ"ז המקצועי — החובל זאב פריד.

בשנת קיומו הראשונה תסוכם פעולתו של המוסד להדרכה ב-3 שטחים:
א/ הכשרת חבר מדריכים לאגודות הימיות;
ב/ העלאת מתלמידים לאניות;
ג/ הרחבת הפעולה בין תלמידי בתי-ה"ס העממיים.

א/ בסוף דצמבר 1948, התקיים בת"א קורס ארצי למדריכים לדרגה ג' בהשתתפות 63 איש מילידי 1932/3. החניכים התאמנו בירקון ובים והפעולות העיוניות התנהלו בבית-ה"ס לפעילי ההסתדרות בקרית מאיר.

התכנית כללה: חתירה, קשרים וכריכות. הושמעו הרצאות מקצועיות (חתירה, חבל ומפרשים; חווק החבלים; חלוקת התפקידים באניה, מיון אניות וכלי שיט לסוגיהם ועוד) והרצאות כלליות על המפעל הימי בישראל. שעות מיוחדות הוקדשו להסבר מערכי השעורים לדרגה ג', שנמסרו לחניכים בכתב, כחומר לעבודתם באגודה. מערכי השעורים יצאו לאור בחוברת מיוחדת, בהוצאת המוסד להדרכה.

בפברואר 1949 קיים יום עיון בחיפה, שהוקדש לבעיות הצי, בהשתתפות 53 איש מילידי 1931 ומעלה. בעונת הפסח תש"ט קוימו מחנות נפרדים לחניכי האגודות לדרגות א' ו-ב' בטנטורה, נהריה ותל-אביב. השתתפו 243 איש.

במחנה הקיץ המרכזי לדרגות ב' ורא', שהתקיים בטנטורה באוגוסט 1949, השתתפו 168 חברי מכלל האגודות.

נוכח המחסור הרציני במדריכים הוותה פעולתנו במחנות הנ"ל מכשיר נושא-ברכה, העתיד לבסס את האגודות מבחינה ארגונית ומקצועית.

ב/ זו הפעם הראשונה נעשה נסיון להעלות את בוגרי האגודות הימיות להכשרה באניות, לפני כניסתם לעבודה בצי. דבר זה נתאפשר הודות לעזרה הניכרת מאד של חברת „שהם" שבאניותיה מקבלים החניכים את הכשרתם.

תוך שתוף עם מפקדת גדנ"ע קוים, בחדשים יולי ואוגוסט 1949, מחנה-מעבר ל-43 חניכים, אשר יהיו הראשונים בתור להכשרה בצי הסוחר הישראלי. 12 חברים מתוך קבוצה זו עלו כבר לאניה „חיפה" ו-18 ל„קוממיות". תקופת הכשרתם תימשך ששה חדשים, ואח"כ יקלטו בעבודה. החניכים שטרם עלו לאניות מועסקים לפי שעה בעבודה באניות בנמל חיפה. יש לציין, כי למעלה מ-100 חניכים מהאגודות הימיות הביעו את נכונותם לעלות לאניות, אך בשל מספר המקומות המצומצם, ניתנה אפשרות זאת לעשרות בלבד. עם יצירת התנאים המתאימים ועם הגדלת האפשרויות לקליטת החניכים באניות אפשר יהיה להרחיב פעולת-הכשרה זו, שחשיבות מרובה נודעת לה במפעלנו בהדרכה.

ג/ נסיון השנים הוכיח, כי את פעולת ההכשרה הימית יש להתחיל בגיל צעיר. על כן גם טפחנו זה משנים מתן הכשרה ראשונית בשיט ובמפרשים לתלמידי הכתות ח' של בתי הספר העממיים ובצענו פעולה זו תוך שתוף עם מוסדות החנוך. גם בתחום פעולה זו חלה התקדמות ניכרת בתקופת הדו"ח. כ-250 נער נערה קבלו את אמוניהם בנקודות החוף בשנת 1945.

השנה הגיע מספרם ל-700 בערך — בתל-אביב ויפו, בחיפה, בנהריה, ובכפר הנוער בן שמן (כפר ויתקין). התכנית המקצועית כוללת: חתירה בשלביה הראשונים וקשרי חבלים, ידיעות עיוניות על סוגי החבלים ומבנם, בנין סירות וחלקיהן.

יש לציין, כי רבים מהחניכים האלה מוסיפים להשתלם בימאות, בסיימם את חוק למודיהם בביה"ס העממי, אם בביה"ס הימי בחיפה ואם באגודות הקיימות.

בראשית 1948, בטרם קמה המדינה, עובדה תכנית להקמת מרכז להדרכה ימית צבאית „מעוז-הים" בקיסריה, ע"ש כ"ג חברי ההגנה, שיצאו בדרך הים לתפקיד צבאי נועז לסוריה בימי מלחמת העולם השנייה ולא חזרו. נתנו את ידנו לתכנית זו. בקום המדינה חלו בתכנית שנויים יסודיים וטרם גובשה ההצעה לנצול המקום והבנינים שהוקמו. החבל הימי לישראל רואה את עצמו שותף לתכניות שתבואנה.

השירותים לימאים.

עם קידומו של המפעל הימי הישראלי ראינו חובה לעצמנו להרחיב גם את השירותים הניתנים לימאים. העמסנו על עצמנו עול זה ועמדנו בו. בדרכים שונות פעלנו במגמה זו, ובראש וראשונה ע"י הקמת בתי הימאים בחיפה, בתל-אביב ובנמל-היציאה מרסיל שב-צרפת, המשרתים נאמנה את צבור עובדי האניות והנמלים, את הדייגים ואת הנוער המכשיר עצמו לים.

1. בית יורדי הים בחיפה.

בתקופת המלחמה, עם הגיוס לצי המלכותי, לא ניתן עוד לדחות את דבר הקמתו של בית הימאים בחיפה, שזה מזמן הורגש הצורך בו. ואכן, הוקמה אז, בדצמבר 1942, האכסניה הראשונה ליורדי הים שלנו

ברחוב המלכים 5 שבחיפה, בקרבת הנמל. זה היה ביתו הראשון של הימאי העברי בחופי הארץ, ובמשך כמה שנים אף היחיד. ה"בית" הכיל אולם קריאה, ספרייה, חדר שעשועים, מוזיאון ימי, חדר אוכל ושני חדרי לינה. גם ספרייה היתה ב"בית", שנקראה ע"ש זלמן חייקין ז"ל, מחלוצי הים ונאמני החבל הימי לישראל. עובדי האניות היו מבקרים בו תכופות וכן גם המגויסים לצי המלכותי, הדייגים העברים והחברים הצעירים שבארגון ניו הנוער הימיים. גם ימאים לא יהודים היו מבקרים בו, כשהם מתקבלים בעין יפה ע"י חבריהם למקצוע.

עם פרוץ מלחמת-השחרור בדצמבר 1947, היה אזור בית יורדי הים בחיפה נתון בסכנה, והבית עצמו, שנמ"צא סמוך לרובע הערבי, הפך עמדת הגנה. עקב זאת נפסקו שירותיו עד לשחרורה של חיפה ועד להקמתו של בית יורדי הים החדש ברחוב הנמל 2.

ליד השער המזרחי של נמל חיפה היה קיים במשך השנים בית הימאים הבריטי המפואר של ה-British Sailors' Society. לאחר מר"מ ממושך עם הנהלת החברה ועם מוסדות ממשלתיים בריטיים הנוגעים בדבר, העבר הבית לרשותנו ולאחר שפוצים ושכלולים מרובים שהוכנסו בו, נחנך ב־20 ביוני ש. ז. כבית יורדי הים העבריים, בחסותו של שר התחבורה מר דוד רמז. הבית על 3 קומותיו מכיל 16 חדרי לינה, מסעדה, אולמי קריאה, ספרייה, מוזיאון ימי, חדרי שעשועים, אולם להרצאות ולאספות ועוד. אגודת הימאים ולשכת העבודה לימאים נמצאות אף הן בבית יורדי הים וכן גם משרדי החי"ל בחיפה.

במשך כל שעות היום והערב הומה הבית מרוב המבקרים בו. מתקיימים בו גם כנסים ומסבות, אספות, קורסים, ימי עיון לעובדי האניות ועוד.

2. בית הימאים בתל-אביב.

נתבענו ע"י צבור עובדי נמל ת"א להקים מועדון בשבילם, שבו יוכלו לבלות את זמנם הפנוי, בין עבודה לעבודה, ולקיים פעולה תרבותית סדירה. בשבילם הקי"מנו, ב־9 למרץ 1949, את בית הימאים בת"א, ליד שער הנמל. קראנו עליו את שמו של דוד פלורנטיין ז"ל, איש סלוניקי, מותיקי התנועה הציונית ביון וממניחי היסוד של החי"ל והצבנו ע"י כך יד לאיש, שרבות עשה למעננו.

בית הימאים בת"א מכיל אולם להרצאות, חדרי תערוכה ע"ש ישראל בדולח ז"ל, מתלמידי ביה"ס הימי שנפל בפריצת הדרך לירושלים, וספרייה ע"ש אורי פז — גולדשמידט ז"ל, מעובדיו המסורים של החי"ל, שנפל בקרב על שחרור הגליל.

עובדי הנמל מבלים בבית זה את שעות חופשתם ובו מתקיימים הקורסים המקצועיים שלהם. גם החברים מארגוני הנוער וכן גם תלמידי בתי הספר מזדמנים בו לעתים קרובות.

3. בית יורדי הים הישראלי במרסיל.

התנועה הגדלה והולכת מחוף ישראל לחופי אירופה הדרומית, ולמרסיל במיוחד, עוררה את הצורך בהקמת בתי ימאים ישראלים גם בחופים זרים.

ראשון להם הוא בית יורדי הים הישראלי במרסיל, אשר נחנך ע"י סניף החבל הימי לישראל בצרפת ב־5 למאי ש. ז. עובדי האניות הישראליות המזדמנים למר"סיל מבלים בו את זמנם הפנוי, בין הפלגה להפלגה, בעגון אניתם בנמל. הבית משמש גם בית ועד לנוער היהודי המקומי ומרכז ציוני.

להבלטת ערכו הרב של הבית מן הראוי להזכיר את דברי ברכתו של מ"מ ראש העיר מרסיל, מר נ. מולטדו, עם פתיחתו:

פעולתנו החנוכית-הספרתית בנוער.

על אף החשיבות המרובה, שאנו כולנו מיחסים לתחום פעולה זה, לא היתה נכרת בו — בתקופת הדו"ח — התמדה ושיטה. גרמו לכך קשיים חיצוניים ופנימיים כאחד: קשיי הזמן, שלא הניחו לנוער העמוס עול תפקידים שהשעה חייבתם להתמסר גם לפעולה זו וקשיים ארגוניים פנימיים שלנו, שהביאו לידי הפסקה בפעולותיה של מועצת הנוער שליד החי"ל, שהיתה קיימת לפני כן. אנו מצווים על טפוח קשרים הדוקים עם הנוער (נוסף על הפעולה בהדרכה הימית) ואת אשר עוינו, ביודעים ובלא יודעים, עלינו לתקן בהקדם.

ואף כי יד המקרה היתה שלטת בתחום פעולתנו זה היו לנו גם פה הישגים מסוימים, ובעיקר — בעונת "יום הים" שבכל שנה ושנה, שבה היינו מרכזים את התענינותו של הנוער לפעולותינו.

מחלקת החנוך וצבור המורים סייעו לנו בפעולה זו במדה נכרת מאד. בחזור שנתפרסם מדי שנה ע"י מנהל מחלקת החנוך צוין הודגש ערכה הרב של הימאות הישראלית, כאחד הגורמים הנכבדים ביותר במערכת חיינו הכלכליים, תוך הוראה למורים לשלב את נושא הים בעבודה הרגילה של בתי"ס. ומאחר שאנחנו היינו ממצייאים מקצת מה"כלים" הדרושים לפעולה זו: חוברות הסברה ולמוד, קבצי שירים, תמונות ועוד — היתה הוראה זו באה על ביצועה בקנה מדה נרחב מאד. ובפעולה זו היתה חשיבות מיוחדת לסוירים המרובים שהיינו מארגנים בנמלים, כפתיחה (ולפעמים כסיום וסכום) לנושא הים, בהם השתתפו רבבות תלמידים.

ב-1946 ניתנה לנו אפשרות טובה לפעולה בין התלמידים שבבתי הספר התיכוניים לרגל "מפעל הסי" רות" שבצענו. אלפי תלמידים השתתפו אז בכנוסים שקוימו, ובהם ניתנו דברי הסבר מקיפים לפעולותינו, אגב הצגת סרט ממפעלי הים. ובעונת הקיץ שבכל שנה

"העיר מרסיל, הבירה הימית של צרפת והשער הלאומי למזרח, מקדמת בברכה לבבית את לידתו של הצי הישראלי, המהווה קשר אמיץ בין שתי הארצות הידידות".

אכן, עתידים בתי הימאים שלנו בחופים זרים לשרת לא רק את אנשי המקצוע. ניתנת על ידם גם האפשרות ליצור קשרים עם מדינות זרות ועם ימאי ארצות אחרות. הנסיון הראשון בתחום זה מחייב המשך פעולה — להקמת בתי ימאים גם בחופי ארה"ב ואי-טליה, שגם לשם מגיעות אניותינו.

בתי הימאים הם, ללא ספק, המכשיר היסודי לקשיי רת קשרים עם יורדי הים שלנו המפליגים בימים, אולם לא היחיד. בתקופת הדו"ח קיימנו אתם מגע גם בצורות אחרות, אם ע"י אגודת הימאים המייצגת אותם ואם באורח ישיר.

במשך תקופה ממושכת היינו מקיימים מעל גלי "קול ירושלים" פנה קבועה למלחים, (מאולפני שירות השדור, מישובי דייגים, מבית יורדי הים בחיפה ומנמל תל-אביב), שהימאים שלנו היו תכופות לא רק המאזינים שלה, כי אם גם מבצעים. ספקנו לעובדי האניות ספריות וכן גם עתונים יומיים או פריודיים וציידנו כמה וכמה ספינות במכשירי רדיו.

גידולו של מחנה הימאים מחייב עתה יסוד קרן עזרה קונסטרוקטיבית בשבילם, שיוכלו להעזר בה בש"ע צורך. הצעה לקרן זו שהובאה בפני המרכז היוצא לא באה על ביצועה, אך יש להוסיף ולטפל בהקמתה. לפי שעה היינו מקציבים סכומים ניכרים לצרכי השתל"מות לימאים וכן גם למקרים סוציאליים הכרחיים, שהיו לתועלת רבה למעוניינים.

מטבע הדברים שהפעולה בין הילדים והנוער נעשית לרוב כפעולה פנימית בתוך כתלי בתי"ס והמרדעונים ואין הפרסום ניתן לה. קשה על כן למנות את כל סעיפיה ופרטיה, ויש להניח כי רבות הפעולות שבוצעו ואין אנו יודעים עליהם כלל. מתפקידינו להקים מחלקה מסודרת לנוער, שתתחיל מיד בפעולותיה, ויפה שעה אחת קודם.

השחיה.

התקדמות נכרת חלה בשנים האחרונות בפעולת השחיה.

תוך שתוף עם מחלקת החנוך, המחלקה להכשרה גופנית והמחלקה להגיינה שליד בתי הספר ארגנו שעררים לתלמידי בתי"ס בחדשי הלמוד האחרונים ובחורף הקיץ.

כשהתחלנו בפעולה זו לא היו אלא מאות תלמידים מעטות שהשתתפו בשעורים. בשנת 1945, זו השנה הראשונה במסגרת הדו"ח הזה, הגענו כבר ל-7,000 ובעונה האחרונה ל-15 אלף ויותר. לאלפים רבים מבין השחיינים הצעירים, שעמדו במבחן של מינימום 300 מטר שחיה לרבע שעה, חולקו תעודות שחיין מטעם הועדה המשותפת של המוסדות הנ"ל.

לסיומם של השעורים מתקיימים אחת לשנתיים כנוסי שחיה מחוזיים וארציים לתלמידי בתי"ס הע"ממיים והתיכוניים, להדגמת הישגיהם של החניכים.

רכוז הפעולה בשנת 1945 היה בידי מר מ. גל וזומאז 1946 בידי מר רפאל פנון, המפקח על החנוך הגופני בבתי"ס.

בצורה של פעולת השחיה היה כרוך בקשיים לא מעטים. הגשמת התביעה „שחיה לכל ילד“ מותנית במציאותן של בריכות שחיה ושל מדריכים במדה מספיקה. יש לציין התקדמות נכרת ביותר בהקמת בריכות שחיה,

ושנה היינו מלווים את ילדי הקיטנות, תוך שיתוף עם ועד ההורים המרכזי ועם הנהלת מגרשי גוגנהיימר. ונסמך לכאן פעולה רבת-ברכה לילדים בגיל הרך, שבצענו תוך שתוף עם מרכז הגננות. היה זה החזיון „מעשה הנמל“ (חזיון בשלש מערכות מאת ליון קיפניס), שנכתב והוצג ביזמתנו ובתמיכתנו ע"י התיאטרון לילדים שליד מרכז הגננות. חזיון זה נכלל ברפרטואר הקבוע של התיאטרון והוא עולה על קרשי הבמה מדי שנה בשנה בעונת הקיץ.

פעולתנו בקרב הנוער המאורגן — גם לה פנים רבות. התכנסנו תכופות עם מדריכי הארגונים להסברת בעיות הימאות, קיימנו כנוסים כלליים לחבריהם, ספקנו להם חומר הסברתי-למודי וכן גם תמונות רבות לקשוט המועדונים, השתתפנו במחנות הנוער, בסמינריונים ובתערוכות שסודרו על ידם, ואחרון אחרון: עודדנו ושתפנו את עצמנו בארגון מחנות עבודה לנוער המאורגן, שהאימון הימי הווה בהם חלק ניכר מאד. ומעל דפי העתונות של הארגונים ובעתוני הילדים פרסמנו תכופות רשימות אינפורמטיביות ודברי ספרות. בהזדמנות זו נזכיר אגב את נסיוננו להוצאת עתון ימי לילדים — „המפרש הלבן“, שמן הראוי שיהיה לו המשך.

במדה נכרת מאד נעזרנו בפעולותינו ע"י שירות השדור. ב„פנת הילד“ וב„פנת הנוער“ שודרו תכופות תכניותינו. במדורים המיוחדים: „הסכת והשכל“, „ברצור ננו לדעת“, „הכל שואלין על הכל“ ועוד, ניתנו הסברים פופולריים נאים לשאלות ימיות כלליות ואינפורמציה מכלי ראשון על המפעל הימי הישראלי. בקיץ 1946 ניתנה גם סדרה שבועית קבועה „בין ימאים צעירים“ — שיש לנסות ולקיים דוגמתה גם בעתיד.

ולבסוף: שתפנו את עצמנו בפעולת גדודי הנוער — בפגישות עם מפקדיהם וחבריהם ובמדור קבוע של החי"ל בבטאונם „ניב עלומים“.

גם בערים וגם במושבות ובמשקים. משקי העובדים הש" כילו גם לנצל את בריכות ההשקאה לצרכי שחיה ולאפ" שר ע"י כך שעורים סדירים לילדים. ונזכיר כאן רק כמה וכמה בריכות שנעזרו על ידינו, אם מבחינה צבורית ואם תמיכה כספית: גבעת רמב"ם, בריכות "הפועל" ו"מכבי-אבשלום" בפתח תקוה, כפר חיים, עין שמר ועוד. דבר המובן מאליה, שגם הבריכות האחרות, וכמ" עט כל הבריכות הקיימות בארץ, נהנות בעקיפין מעז" רתנו, הודות לפעולת השחיה בין התלמידים, שחלק הארי מהוצאותיה מתכסה ע"י החבל הימי לישראל.

ובשאלת המדריכים: קיימנו מדי שנה בשנה, תוך שתוף עם גורמים אחרים, קורסים ארציים למדריכי שחיה, אשר הגדילו את מחנה המדריכים במדה נכרת.

פעולתנו הארגונית-ההפברתית.

בצנורות שונים אנו מעבירים את דבר החי"ל להמור ני העם בישראל ובתפוצות. עצם פעולתנו הארגונית והצלחתה מותנית בפעולת-הסברה מקיפה ומגוונת ככל האפשר, ואין תימה, כי בשטח זה אנו משקיעים מאמצים רבים וכספים מרובים.

היתה זאת אחת ההצעות הברוכות ביותר, שהוצעו ובוצעו אי פעם בתוכנו — לקיים אחת לשנה יום, שיהא כולו קודש לעניני הים — "יום הים". בכ"ג באייר לש" נת תש"ג קיימנו את "יום הים" הראשון, לציון ראשית הפריקה בנמל ת"א. יום זה הפך במרוצת הזמן מנוף לפעולותינו. עשינו כמיטב יכולתנו כדי לשוות לו את התכן ואת הצורה ההולמים אותו.

בתקופת הדו"ח קיימנו חמש פעמים את "יום-הים" ורק בשנת תש"ח נאלצנו, לרגל המצב בארץ, לבטל בו את החגיגות וההופעות ההמוניות-הפומביות, ובסיס" מה "נגבירה עוזנו בימים" רכזנו אז את תשומת לב הצבור לתכנית "מעוז הים".

ב"יום הים" 1946 שלבנו בעיות ימיות כלליות עם תאריך עשר שנות קיומו של נמל ת"א; ב-1947 העלינו את הסיסמא: "קדמה וימה" — לעלית המונים ולכבוש עמדות בים, וב-1949, עם כבוש אילת — את התביעה "ופרצת ימה ונגבה". באותה שנה מסרנו גם למשחררי אילת את דגל החי"ל, כעדות "לרגשי התודה הנצחיים שאנו רוחשים לצבא ההגנה לישראל, שבאומץ לבו ובגבורתו החזיר למולדתנו את החוף הדרומי" (מדברי ש. טולקובסקי).

"יום הים" הפך ליום חג לשוחררי הימאות הישראליים ולהזדמנות טובה ביותר לסכם הישגים, לתכנן תכניות לעתיד ולקרוא לעם להיחלץ למפעלי המשך. ילדים ונוער ומבוגרים שותפים לפעולות היום וכל חוג וחוג וכל מקום ומקום מקיימים אותו על פי דרכם. הפעולות המרכזיות של "יום הים" מבוצעות בת"א ובחיפה. גם בארצות חוץ (בדרום אפריקה, צרפת וארה"ב) קיים כבר "יום הים".

אך פעולה ארגונית-הסברתית נעשית על ידנו בכל ימות השנה, אם ברב ואם במעט; בפגישות ואסיפות, מסבות ונשפים, כנסים וסיורים, הרצאות ותערוכות, הצגות סרטים (בשעתו שלחנו גם סרט בן 500 מ', תוצרת "כרמל פילם" לאנגליה ולדרום אפריקה) ושדורי רדיו ותחרויות. וחברות רבות (בשפות שונות), לוחות שנה וכו' יצאו לאור על ידינו.

אין, כמובן, כל אפשרות להזכיר את כל אותן הפעולות הנפרדות, שרק בהישגינו הארגוניים אפשר לראות את השפעתן. רק לצורך הדגמה נזכיר כאן את: התערור כות הקבועות שלנו בבית יורדי הים בחיפה ובבית הימ" אים בת"א, שרבים המבקרים בהם. יש לראות בהן התחלה נאה למוזיאון ימי מרכזי, את התערוכה הנודדת, שסדרנו תוך שתוף עם מחלקת התרבות של צבא ההגנה לישר"אל, שהגיעה לפנות הנדחות ביותר — למחנות הצבא

השונים ולמשלטים; ואת הסיורים בנמלי חיפה ות"א. במפעלי החי"ל, ביישובי הדיג, שנערכו לעתים מזומנות. לפי הרגשת הכל יש להרבות בהם.

תחום פעולה זה מניח אפשרויות נרחבות ביותר וההכרח הוא לנו לטפחה בתנופה רבה וברב גוניות. ותשומת לב מיוחדת יש להקדיש לפעולת ההסברה בקרב סניפינו בחו"ל.

עתונות וספרות-ים

תשומת לב רבה הקדשנו לעדודה של הספרות הימית, אשר תקרב את העם לשאלות הימאות מבחינה צבורית ומקצועית.

בתקופת הדו"ח הוצאנו לאור, במהדורות נוספות, אחדות מהחברות שבספרייתנו, עד שמספר האכזמ"פ לרים של החברות שיצאו עד כה לאור מגיע לרבות. מהחברות החדשות נציין את הבאות: ש. טנקוס — "שיט מפרשים" (חוברת מקצועית); ד"ר נ. וידרא — "הבעיה הימית שלנו"; פרופ. י. קלוזנר — "הימאות העברית הקדומה והחדשה".

פתחנו גם בסדרה חדשה: "למורה ולמדריך", לשמוש בבתי"ס ובארגוני הנוער. בסדרה זו הופיעו עד כה 5 חוברות: ביבליוגרפיה, שירי ים, מסבות ומפקדים, נמל ת"א, הדיג בארץ.

בשנתיים האחרונות עשינו נסיון ראשון ומוצלח ביותר להוציא לאור ספרים. בראשית 1948 הוצאנו לאור את הכרך הראשון מספרו הגדול של הפרופ. נ. סלושץ — "ספר הים", (350 ע'), פרי מחקר של עשרות שנים בתולדותיה של הספנות. הספר מקיף תקופה נרחבת ביותר למן ימי קדם ועד לימינו, לרבות פרקים חשובים על סוגי האניות בתקופות השונות ועל מכשירי השיט.

ובאוגוסט 1948 הוצאנו לאור, בשיתוף עם מחלקת

החנוך והמחלקה להכשרה גופנית את ספרו של מ. גלפו — "השחיה" (200 עמ'), המכיל חומר רב על קורותיה של השחיה, ערכה הבריאותי וההיגייני, סגנוני השחיה וענפי ספורט המים השונים, שחיה צבאית וכן גם — על שאלות מיתודיות שונות בהוראתה.

הספרים שהוצאנו לאור נתקבלו בצבור באהדה רבה ונפוצו באכסמפלים רבים. יש להוסיף ולטפח הוצאת ספרים בקנה מדה נרחב.

ומן החוברות והספרים לעתונות שלנו ולהוצאות הפריודיות השונות.

נסיון מענין נעשה בשנת 1945/44 בחיפה בהוצאת "אופק", בטאון של בית יורדי הים, שהיה לפה לא רק לעובדי הים שלנו, כי אם גם לתביעותינו ולצרכינו בימאות. והיה בבמה זו כדי ללכד את צבור הימאים העבריים. באותו זמן הוצאנו לאור גם "אגרת" פנימית, שרכזה בצורה תמציתית את פרטי עבודתנו, הביאה מספרים ועובדות לסניפינו ועסקנינו ושמשה קשר עם התנועה וענייניה.

במרוצת הזמן גמל הצורך להקים כלי מבטא קבוע ומקיף יותר של התנועה הימית לענפיה ולשלוחותיה. לשם כך התחלנו בהוצאת "ים". בפתח ירחוננו כתבנו: "ים" ישמש פה ובטוי למפעלנו, תזכורת ותביעה לפעור לות לנו ולעם כולו. נדובב בו את הצבור שלנו, את הימאי העברי ואת העסקן ונדאג לחומר ספרותי ומדעי מקצועי ממקורות ישראל והעמים".

מאז יוני 1945 (תמוז תש"ה) אנו מוציאים לאור את ירחוננו. עד כה הופיעו 52 חוברות ו"ים" נכנס עתה לשנת קיומו החמישית. הירחון יוצא לאור ב"3500—4000 אכו. והוא מגיע לכל פנות הארץ ולחוגים שונים גם בישראל וגם בגולה. תפוצתו גדלה והולכת מחדש לחודש. גידול מספר חותמיו והמודעות שבו יניחו לנו את האפשרות להרחיבו ולשפרו.

"ים" — זוהי כיום הבמה היחידה לענייני הימאות בכלל ולמפעלי הים הישראליים במיוחד, ובו משתקפים נאמנה בעיותינו ונכסינו. דברי הספרות והמדע שבירחון משמשים רכוז נאה של חומר מקורי ומתורגם, שעשרות סופרים ועיתונאים שוקדים על רביו.

עורך הירחון: י. פרישמן, חברי המערכת: ד"ר נ. וידרא, מ. פומרוק, מ. ריבלין, א. ש. שטיין. בשביל יהודי התפוצות אנו מוציאים לאור "עלון ידיעות" בשפה האנגלית. זה נשלח במאות טפסים לסניפינו בחו"ל, לעתונות היהודית, להסתדרויות הציוניות ולבודדים ברחבי תבל. עד כה הופיעו 22 עלונים.

סניפינו בחו"ל מוציאים אף הם לאור חוברות רבות בשפות שונות. נזכיר כאן במיוחד את "הים", רבעונו של סניף החי"ל בדרום אפריקה — כלימבטא נאה לבעיות הימאות בשפה האנגלית. בצד האינפורמציה על מפעלינו בישראל מגיש "הים" לקוראיו מאמרים ורשימות להסברת ענייני הים, ובכלל זה פרקים על חלקם של היהודים בימאות הדרום-אפריקאית. בארה"ב, באר"גנטינה ובארצות אחרות יצאו לאור, בתקופת הדו"ח, חוברות שונות באנגלית, אידיש ולאדינו.

לצרכי הפעולה השוטפת הוצאנו לאור גם עלונים, גליונות עם תמונות-ים, אלבומים ועוד. נתנו גם את תמיכתנו הכספית ואת עזרתנו למוסדות וארגונים בהוצאת ספרות ימית משלהם.

מוסדותינו.

בועידתנו השלישית (דצמבר 1944) נבחרו מוסדות החי"ל לפי ההרכב הבא:

הנשיאות:

ש. טולקובסקי (יו"ר), ד"ר מ. סולוביטשיק (סוליאלי), ד. רמז, ד"ר ב. מ. בלוך, ד"ר ז. זאלהיימר, מ. זיליסט, מ. פומרוק, י. פרישמן, ש. ז. שרגאי, י. שריר.

חברי המרכז:

ד"ר א. גולדשטיין (ז"ל), אבא חושי, צבי לוינזון (חיפה), צבי ליברמן (נהלל), מ. כספי (חדרה), מ. כספי (ז"ל), ד"ר מ. נוסבוים (רמת גן), א. קפלן (חיפה), א. רבינוביץ (ז"ל), צבי שורץ (ירושלים), גוסטה שטרומף-רכב (חיפה), אכס אופיציו: מ. ריבלין, ד"ר צ. ברנדר.

חברי כבוד:

מיגזר פ. אהרן, לויטננט י. בן אהרן, החיל ש. לביא (עין חרוד), החיל י. בן צבי (כפר ויתקין).

ב"כ הסוכנות היהודית לא"י:

ברכוכבא מאירוביץ, מנהל מחלקת הים.

ב"כ הוועד הלאומי לכנסת ישראל:

ד"ר ע. סימון,

בתקופת הדו"ח סופחו למרכז ה"ה: ד"ר מ. הינדס, ד"ר נ. וידרא (חיפה), ש. וסרמן (ת"א), המהנדס ע. טובים (חיפה), י. לרנר (ירושלים) ומ. פלאי (ת"א).

בנובמבר 1948 קבל על עצמו נשיא המדינה הפרופ.
ה. וויצמן את נשיאות הכבוד של החבל הימי לישראל.
ראל. עובדה זו מסמלת בשבילנו את הזיקה הבלתי אמי-
צעית של החי"ל כתנועה צבורית לממשלת ישראל.
בחסותו הנעלה של כב' הנשיא אנו מקוים להוסיף
ולעשות לתחייתה של הימאות הישראלית.

ביוני ש. ז. נתמנה מר ש. טולקובסקי, יו"ר
החי"ל, לקונסול כללי של ישראל בשוויץ. לא קלה היתה
לנו הפרידה. ב-13 השנים האחרונות לווה מר טולקוב-
סקי את מפעלנו — בהתמדה ובמסירות, במרץ רב
ובדיעות נרחבות.

מר טולקובסקי שוחרר מתפקידו כיו"ר החי"ל עד
לזעידה. אנו מקוים ליהנות מעצתו הטובה ומהתענ-
נותו במפעלנו גם ממרחקים, כשם שעשה זאת בהיותו
אתנו.

לתקופת העדרו של מר טולקובסקי, עד לזעיר-
דה, נבחרו כמ"מ היו"ר ה"ה מ. זיליסט וי. שריר.

גם כמזכירות חלו שנויים בתקופת הדו"ח. מזכירנו
הכללי, מר מ. ריבלין, עזב את העבודה במשרדנו
במחצית השנה 1948, לאחר שכהן בתפקידו 11 שנה. על
חשובנו יוקף הרבה מאד מהישגי תנועתנו בשנות קיר
מה גם בארץ וגם בחו"ל. במסירותו ובעבודתו הרבה
קידם את תנועתנו במדה נכרת לקראת פעולתנו בבאות.
מר ריבלין נשאר, כחבר הנשיאות, קשור וקרוב לענ-
ינינו. מנובמבר 1948 ועד לחדש יולי 1949 כהן בתפקיד
זה מר פ. דרורי.

מר י. פרישמן הוא כיום מזכיר הכללי של
החבל הימי לישראל.

רבים ונכבדים הם התפקידים אשר הוטלו על החבל
הימי לישראל. לא מעט עשינו בשנים האחרונות, אך
הפעולות העיקריות עודן לפנינו. תכניות ומפעלים הכ-
רחיים עומדים עדין לבצוע, ועלינו להרתם בעולם
ולהחיש ככל האפשר את הגשמתם.

בכוחם של רבבות חברינו בארץ ובגולה עשינו את
אשר עשינו. בעזרתם ובתמיכתם המוגברת נוסיף לתת
חלקנו בהקמת המשק הימי לישראל, העתיד לשמש
אחד היסודות למדינתנו.

דפוס הפועל המזרחי, תל-אביב, הרצל 78, טל. 5458